

El reagrupament familiar a la província de Barcelona, 2004-2006. Trets demogràfics i distribució territorial¹

Andreu Domingo

Universitat Autònoma de Barcelona. Centre d'Estudis Demogràfics
08193 Bellaterra (Barcelona). Spain
adomingo@ced.uab.es

Pablo León

Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Geografia
08193 Bellaterra (Barcelona). Spain
olbap@yahoo.com

Joan Garcia

Universitat Autònoma de Barcelona. Centre d'Estudis Demogràfics
08193 Bellaterra (Barcelona). Spain
jgarciao@ced.uab.es

Data de recepció: febrer del 2008

Data d'acceptació definitiva: octubre del 2008

Resum

El reagrupament familiar és un dels fenòmens que desperta més interès en l'estudi de les migracions internacionals. En primer lloc, perquè, amb el temps, els corrents migratoris que es deriven del reagrupament familiar tendeixen a adquirir més protagonisme, tant que, de vegades, el volum que acapara acaba superant uns altres fluxos. D'altra banda, el reagrupament familiar canvia substancialment l'estructura demogràfica de la població de nacionalitat estrangera resident, i aquest canvi genera necessitats noves i demandes específiques. L'interès sobre aquest fenomen a l'Estat espanyol contrasta, això no obstant, amb la manca de dades disponibles sobre les característiques sociodemogràfiques, tant dels reagrupadors com dels reagrupats. En aquest article, s'hi fa, per primer cop, una anàlisi exhaustiva de les característiques demogràfiques i de la distribució territorial de les persones involucrades en els permisos de reagrupació familiar concedits entre 2004 i 2006 a la província de Barcelona.

Paraules clau: demografia, reagrupació familiar, població estrangera, província de Barcelona.

Resumen. *La reagrupación familiar en la provincia de Barcelona, 2004-2006. Características demográficas y distribución territorial*

La reagrupación familiar es uno de los fenómenos que despierta más interés en el estudio de las migraciones internacionales. En primer lugar, porque, con el tiempo, las corrientes

1. Aquest treball forma part del projecte *Comportamientos sociodemográficos e integración social de la población inmigrada y de sus descendientes en España (CSO2008-04778/SOCI) Plan I+D 2008-2011*, subvencionat pel Plan Nacional I+D+I del Ministeri d'Educació i Ciència.

migratorias que se derivan de la reagrupación familiar tienden a adquirir un mayor protagonismo, tanto que, a veces, en volumen acaban superando a otros flujos. Por otro lado, la reagrupación familiar varía sustancialmente la estructura de la población de nacionalidad extranjera residente, cuanto a las características de sexo y edad, pero también cuanto a las demandas que la especificidad de este perfil cambiante comporta. El interés sobre este fenómeno en el Estado español contrasta, no obstante, con una falta de datos disponibles sobre las características sociodemográficas, tanto de los reagrupadores como de los reagrupados. En este artículo, se hace por primera vez un análisis exhaustivo de las características demográficas y de la distribución territorial de las personas involucradas en los permisos de reagrupación familiar concedidos durante el período que va de 2004 a 2006 en la provincia de Barcelona.

Palabras clave: demografía, reagrupación familiar, población extranjera, provincia de Barcelona.

Résumé. *Le regroupement familial en province de Barcelone, 2004-2006. Traits démographiques et distribution territoriale*

Le regroupement familial est un des phénomènes qui attirent le plus d'attention dans l'étude des migrations internationales. D'abord, parce que les courants migratoires qui dérivent au regroupement familial sont en train d'augmenter, jusqu'au point de représenter parfois la partie la plus importante des flux d'immigration internationale. D'autre part, parce que les effets du regroupement sur la structure démographique de la population étrangère sont notoires, et que cette nouvelle structure entraîne des nouvelles demandes. L'intérêt versé sur ce phénomène en Espagne doit cependant faire face au manque de données statistiques sur les caractéristiques sociodémographiques des acteurs du regroupement, c'est-à-dire ceux qui regroupent et ceux qui sont regroupés. Cet article présente une analyse exhaustive des caractéristiques démographiques et de la distribution territoriale des sujets des permis de regroupement familiale accordés entre 2004 et 2006 à la province de Barcelone.

Mots clé: démographie, regroupement familial, population étrangère, province de Barcelone.

Abstract. *Family reunification at the Barcelona province, 2004-2006: demographic trends and spatial distribution*

Family reunification is one of the subjects that arouse more interest while studying international migrations. On the first place, because the migration flows generated by family reunification are becoming even more important outpacing the traditional ones. On the second place, because of the generated demographic change as a consequence of family reunification, at the same time that generates new specific demands and needs. The interest for this phenomenon in Spain is nevertheless contrasted to the absence of specific databases of the sociodemographic characteristics of the reunified members. This article presents, for the first time, an exhaustive demographic and territorial analysis of the family reunification residence permissions issued at the Barcelona province between 2004 and 2006.

Key words: demography, family reunification, foreign population, Barcelona province.

Sumario

Introducció: entre la jurisprudència i l'opacitat estadística	Distribució territorial del reagrupament a la província de Barcelona
La legislació sobre reagrupament a l'Estat espanyol	Conclusions
Característiques sociodemogràfiques de reagrupadors i reagrupats	Bibliografia

Introducció: entre la jurisprudència i l'opacitat estadística

La maduració dels fluxos migratoris i l'assentament progressiu de la població immigrada expliquen el pes creixent del reagrupament familiar durant els darrers anys a l'Estat espanyol i a Catalunya, com també la previsió que, properament, aquests corrents migratoris arribin a ser tan importants com els de treballadors i treballadores que, ara com ara, són dins els diversos corrents que provenen de l'estranger, els més nombrosos. L'increment d'aquests fluxos inclou, a més, un fet qualitatiu fonamental, que és la diversificació per edats dels protagonistes d'aquests moviments migratoris i, en especial, l'augment de menors que han d'assistir a centres docents, la qual cosa té una clara incidència en el sistema acadèmic. No és estrany, doncs, que aquests fluxos suscitin un gran interès. Expectació que, paradoxalment, contrasta amb la manca de dades.

Els fluxos producte del reagrupament familiar, en primer lloc, han estat objecte prioritari d'investigació en d'altres països amb més tradició immigratòria internacional, perquè s'ha considerat que constitueixen un dels signes més evidents de la voluntat d'assentament de la població de nacionalitat estrangera immigrada. Des d'aquesta perspectiva i en connexió amb la seva distribució espacial, en la dècada dels noranta, als Estats Units, es va insistir en el protagonisme que el reagrupament familiar, juntament amb la mobilitat interna, tenia en l'anomenada «balcanització» de la població estrangera, és a dir, en la concentració i segregació diferencial per raó d'origen o nacionalitat dels immigrants (Frey, 1996). En segon lloc, es considera que el reagrupament familiar, amb tots els canvis fluctuants en l'estructura per sexe i edat que comporta, fa més palesa la presència de la població immigrada en àmbits més enllà del laboral, i aporta les característiques específiques de l'estructura i la dinàmica familiar per ella mateixa. D'aquest fenomen, en destacaria l'impacte sobre el sistema educatiu, sanitari o en el mercat de l'habitatge, principalment. Respecte a això, l'anàlisi de la població infantil immigrada i de la seva escolarització ha estat prioritària, encara que només fos per esbrinar la composició per lloc de naixement propi o dels pares de l'anomenada «segona generació» i la trajectòria migratòria que ha seguit (Portes i Rumbaud, 2001). En tercer lloc, perquè ocupa una posició privilegiada per a l'estudi de la intersecció entre legislació i comportaments demogràfics, atès que revela molts cops les estratègies migratòries específiques de cadascuna de les nacionalitats que es prenen en consi-

deració (DeJong, Davis i Abad, 1986). Per últim, s'ha destacat el potencial de previsió en els corrents migratoris que té el coneixement dels fluxos deguts al reagrupament, essencialment per a aquells immigrants o per a aquells països receptors que es caracteritzen per una certa maduresa del procés migratori, on l'aportació per raons de reagrupament familiar fins i tot pot superar els fluxos de treballadors o d'altra mena d'immigrants (Jasso i Rosenzweig, 1986).

La relativa novetat del fenomen a l'Estat espanyol i la dificultat per obtenir les dades corresponents explica que, fins ara, les aproximacions que s'han fet a la reagrupació familiar dels estrangers han estat gairebé exclusivament procedents del camp de la jurisprudència (Ezquerro, 1997; Fernández, 2002; Lázaro, 2002; Santolaya, 2004; González, 2007), i que en aquelles que provenen d'altres disciplines, majoritàriament de la sociologia, la informació quantitativa sigui molt reduïda (Cerón Ripoll, 1995; Aparicio, 1998; Gómez, 1999). I encara que l'única aproximació que se n'ha fet des del camp de la demografia hagi estat utilitzant mètodes indirectes a partir del cens de 2001 per estimar el potencial de reagrupament, però sense comptar amb les sèries estadístiques pròpies del registre administratiu (Devoder, Domingo i García, 2003), s'ha fet un exercici similar per als gambians (Bledsoe, 2006). I és que la trava principal en abordar el tema del reagrupament familiar és precisament l'accés a les dades, començant perquè els tràmits són gestionats per les oficines de la Subdelegació del Govern a cadascuna de les províncies i, en conseqüència, el registre administratiu que generen no està pensat per ser explotat amb finalitats de recerca i encara menys per a la recerca demogràfica. A més, s'hi ha d'afegir que la metodologia del registre dels tràmits corresponents no només no és homogènia a totes les províncies, sinó que s'hi veuen afectats diferents nivells i entitats administratives, la qual cosa n'impossibilita la comparabilitat i fa inviable, a hores d'ara, la reconstrucció per al conjunt de l'Estat espanyol de les dades sobre el reagrupament familiar, més enllà del nombre de sol·licituds i de concessions atorgades cada any (dades que, de totes maneres, no són publicades sistemàticament).

L'objectiu d'aquest article, doncs, és fer una primera aproximació a les característiques demogràfiques bàsiques de la població reagrupadora i de la reagrupada, partint de dues hipòtesis que intentarem verificar: 1) que, efectivament, el perfil demogràfic i les pautes de distribució territorial del reagrupament ens poden informar sobre estratègies migratòries diferents segons l'origen considerat, i 2) que la legislació canvia el comportament dels migrants (no sempre en la direcció prevista).

Per aconseguir aquest objectiu, en el nostre cas, s'ha disposat de les dades de l'Oficina d'Estrangers de la Subdelegació del Govern a la província de Barcelona, que s'utilitzaren parcialment per elaborar l'informe *Efectes de la immigració internacional als municipis de Barcelona: escenaris prospectius*, realitzat al Centre d'Estudis Demogràfics per encàrrec del Servei de Polítiques de Diversitat i Ciutadania de la Diputació de Barcelona, dirigit per Andreu Domingo i amb Pablo León i Joan Garcia com a membres de l'equip de recerca. D'aquesta manera, s'ha pogut disposar del registre complet dels tràmits efectuats en aques-

ta província des de l'1 de gener de 2004 fins a l'1 de febrer de 2007, on es recullen 1.688.701 entrades, 254.052 de les quals tenen a veure amb expedients de reagrupament familiar. A partir d'aquest fitxer, s'han seleccionat les sol·licituds de reagrupament familiar concedides durant el trienni 2004-2006. S'hi poden identificar 26.768 reagrupadors i 51.344 reagrupats, que, després de ser sotmesos a un procés d'anonimat, s'han pogut relacionar, amb la qual cosa s'han obtingut les característiques de cadascun creuades per sexe, edat, nacionalitat, darrer lloc de residència de la persona que reagrupa, ordre de reagrupament en cas que n'hi hagi més d'un i relació de parentiu entre reagrupador i reagrupat.

La legislació sobre reagrupament a l'Estat espanyol

Contextualitzar les dades sobre reagrupament familiar dins el marc de la legislació és fonamental per entendre tant l'evolució que hi ha hagut, com el potencial de creixement futur. Com d'altres mesures legislatives que afecten les migracions internacionals i la població de nacionalitat estrangera, la legislació al voltant de la reagrupació familiar a l'Estat espanyol s'ha caracteritzat pels canvis successius en els requisits que s'han demanat, tant a les persones reagrupadores, com als candidats a ser reagrupats, amb un desenvolupament marcat per avenços i retrocessos que ha tendit, però, a la concreció progressiva.

La pròpia Llei d'estrangeria de 1985 (LO 7/1985), Llei Orgànica, de l'1 de juliol, sobre drets i llibertats dels estrangers a l'Estat espanyol, i el Reial Decret (RD 1119/1986) que aprova el primer reglament de l'esmentada llei, contempen les primeres mesures sobre reagrupament familiar a l'Estat espanyol. La resolució del 15 de febrer de 1994 desenvolupa instruccions generals per al procediment sobre la tramitació de visats per al reagrupament familiar, mentre que el Reial Decret 155/1996, que aprova el segon reglament de llei d'estrangeria, per un costat, augmenta els requisits de solvència demanats als reagrupadors i, per l'altre, es dedica a regular amb més detall la situació matrimonial entre reagrupador i reagrupat (per impedir la poligàmia i el frau). Al mateix temps, introdueix l'exigència que els fills susceptibles de ser reagrupats siguin menors de divuit anys, alhora que, d'altra banda, introdueix la possibilitat de reagrupar fills adoptats.

A la Llei d'estrangeria de 2000 (LO 4/2000), Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, és on, per primer cop, es contempla un capítol específicament dedicat al reagrupament, també per primera vegada es reconeix el dret a ser reagrupat en el país per un familiar si aquest està en condicions de fer-ho, al mateix temps que, si es produeix una separació i un dels cònjuges va ser reagrupat, aquest segueix mantenint el seu permís de residència després de la ruptura. En la mateixa tònica de millorar les condicions del reagrupament, aquest s'amplia, per un costat, a qualsevol familiar que es pugui acreditar que la raó del reagrupament es pot qualificar d'humanitària, i als familiars estrangers dels espanyols als quals no sigui aplicable la normativa sobre entrada i permanència a l'Estat

espanyol de persones d'estats membres de la UE. La Llei Orgànica 8/2000, de 22 de desembre, de reforma de la Llei Orgànica 4/2000, com en d'altres apartats observats en la llei anterior de 4/2000, significa una restricció de la normativa. És així com es limita la possibilitat del reagrupament exclusivament a les persones de nacionalitat estrangera i es matisa que, en cas de separació, els cònjuges hauran d'acreditar un temps mínim de convivència per poder mantenir el seu permís de residència, afegint-hi la condició que els descendents siguin econòmicament dependents perquè puguin ésser reagrupats, amb la qual cosa s'anul·len els darrers dos apartats introduïts a la llei anterior (referent a l'ampliació del dret als familiars per raons humanitàries i als familiars estrangers d'espanyols als quals no se'ls pugui aplicar la normativa sobre entrada i permanència de nacionals de la UE).

L'última actuació ha estat la Llei Orgànica LO 14/2003, que modifica les lleis d'estrangeria anteriors, també respecte al tema del reagrupament, i que constitueix el marc actual en el qual es mou aquest. Segons aquesta llei, les persones que poden sol·licitar un reagrupament familiar han de complir els requisits següents, recollits en l'article 18: 1) que l'estranger resident a l'Estat espanyol hagi renovat el seu permís de residència i que aquesta renovació tingui una validesa mínima d'un any; 2) que disposi d'un allotjament suficient per a ell mateix i per a la seva família, i 3) que disposi dels mitjans econòmics suficients per a ell mateix i per a la seva família. Així doncs, totes les persones que demanen una reagrupació fa, pel capbaix, un any que resideixen a Espanya de forma regular (no necessàriament en un municipi de la província de Barcelona) i han d'acreditar una residència (que, a la resolució, ha d'estar fixada en algun municipi de la província de Barcelona). Referent a la durada temporal, el permís de reagrupament queda sotmès a la del permís de residència del qual sigui titular el reagrupador (article 18.3). La Llei també marca explícitament que els familiars que es poden acollir al reagrupament familiar són els que la Llei estableix en funció d'un model de família nuclear, basat en el matrimoni (espòs o esposa), els fills (fill o filla) i els descendents d'aquests (nets i nétes). Quan es tracti d'ascendents reagrupats (cas de pares, avis, sogres), només podran exercir aquest dret quan els reagrupadors hagin obtingut la condició de residents permanents i, a més, acreditin solvència econòmica (article 18.3). Quant a les persones susceptibles de ser reagrupades, la llei distingeix entre quatre categories bàsiques: 1) el cònjuge; 2) els fills propis o del cònjuge, inclosos els adoptats, sempre que siguin menors de divuit anys o estiguin incapacitats i no s'hagin casat; 3) els menors de divuit anys o incapaços quan l'estranger resident legal a l'Estat espanyol sigui el seu representant legal (recollits als permisos sota la figura de tutor), i 4) els seus ascendents i els del seu cònjuge, quan estiguin al seu càrrec i existeixin raons que justifiquin la necessitat d'autoritzar-ne la residència a l'Estat espanyol. La situació de les persones reagrupades es regula mitjançant l'article 17 de la mateixa llei, on es concreta el que s'ha dit anteriorment. D'aquesta manera, a l'apartat *a*, s'explicita que els cònjuges han de seguir casats (és a dir, que no poden estar separats ni de dret ni de fet), que en cap situació no es pot reagrupar més d'un cònjuge (dirigit a famílies poli-

gàmiques). En el cas que existeixi més d'un matrimoni, el dret de reagrupament només es considerarà per al cònjuge que en aquell moment estigui casat amb el reagrupador o la reagrupadora i els seus familiars, i sempre que s'acrediti que ha tingut lloc un procediment jurídic que fixi la situació de la parella anterior i els seus descendents quant a l'habitatge, la pensió del cònjuge i la pensió alimentària per als menors dependents.

Característiques sociodemogràfiques de reagrupadors i reagrupats

Els reagrupadors

Tal com hem avançat més amunt, el total de reagrupadors del període que va de l'1 de gener de 2004 a 31 de gener de 2006 és de 26.768 persones. Per identificar els reagrupadors, s'han seleccionat, del fitxer que agrupa la informació de reagrupats i reagrupadors, aquells casos l'estat dels quals era *concedit* (CO) o *concedit pendent d'entrada a Espanya* (CP). D'aquesta tria, se n'han eliminat els duplicats i ens hem quedat amb els casos en què n'hi havia més d'un, amb la darrera aparició. Per tant, l'edat calculada per als reagrupadors correspon a l'última entrada en el registre. De la selecció final, n'han resultat 51.344 reagrupats i 26.768 reagrupadors que han realitzat com a mínim una reagrupació. En el cas dels que han fet més d'una reagrupació, se'ls ha assignat com a data de reagrupació la de la primera entrada. Així, l'edat que hem calculat per als reagrupadors correspon a la que tenien en fer la primera reagrupació. D'altra banda, s'ha de fer notar que el tipus de registre no permet saber l'any d'arribada al país del reagrupador, ja que el que s'hi inscriu és quan es va fer la sol·licitud de reagrupament, dada a partir de la qual només podem inferir que disposa de permís de residència legal com a mínim des de fa un any. Aquesta mancança ens dificulta l'estimació de la relació entre l'antiguitat dels fluxos i el procés reagrupador, que pot ser, a més, diferent per a cada nacionalitat. Per desgràcia, tampoc no es disposa de la diferència de temps que passa entre la sol·licitud i la concessió efectiva del permís de reagrupament, o entre aquesta i la reagrupació efectiva.

A la taula 1, hi podem veure que, al llarg d'aquests tres anys, la principal característica és l'evolució discontinua de la sèrie, és a dir, que no segueix cap tendència (creixent o decreixent). Els pocs anys analitzats ens impedeixen verificar la pauta, si bé el més lògic és suposar que les variacions observades corresponen al veïnatge de les grans operacions regularitzadores, primer les de 2000 i 2001 i, més tard, la de 2005. Així doncs, a un creixement sobtat de la població amb possibilitat de reagrupar diferida a un any (és a dir, a partir de 2001 i 2002, per als regularitzats un any abans), s'hi hauria d'afegir el propi efecte del tràmit burocràtic més el temps que pot trigar la població amb intenció i possibilitats (legals i materials) de reagrupament de fer-la efectiva, la qual cosa explicaria que encara es fes notar l'any 2003 i el 2004, el mateix que pot succeir durant els anys 2006 i 2007 arran de la regularització de 2005. Amb tot, la caiguda de 2005 i el creixement de 2006, que, a nivell estatal, es reflecteix en

Taula 1. Reagrupadors per grans agrupacions continentals i principals nacionalitats, percentatge de dones i de reagrupats sobre reagrupadors. Província de Barcelona 2004-2006

Nacionalitat	2004		2005		2006		2004/2006		Reagrupat/ Reagrupador
	Total	% dones	Total	% dones	Total	% dones	Total	% dones	
Euopa	236	17,4	211	19	399	28,3	846	22,9	1,44
Ucrania	113	19,5	63	23,8	125	40,8	301	29,2	1,49
Àfrica	4.329	13,1	1.793	15,1	2.782	15,5	8.904	14,3	1,86
Marroc	3.732	14,5	1.514	16,8	2.259	17,5	7.505	15,9	1,89
Senegal	169	2,4	75	2,7	110	6,4	354	3,7	1,84
Amèrica	3.357	53,6	2.303	54,7	4.792	56,1	10.452	55	1,74
Equador	732	50,4	812	53,7	2.093	59,9	3.637	56,6	1,68
Perú	1.213	49,6	640	49,2	1.023	100	2.876	67,4	1,83
Colòmbia	636	47,6	396	51,8	901	54,2	1.933	51,5	1,68
Rep. Dominicana	645	73,8	342	77,5	488	69,7	1.475	73,3	1,78
Àsia i Oceania	3.325	27,9	1.170	24,7	2.071	20,7	6.566	25,1	2,31
Xina	1.853	41,1	498	42	746	38,7	3.097	40,7	1,92
Paquistan	724	1,1	368	1,1	766	0,4	1.858	0,8	2,97
Filipines	240	58,3	96	67,7	215	55,3	551	58,8	1,52
Índia	253	1,2	103	2,9	180	4,4	536	2,6	2,3
Bangladesh	217	4,1	68	5,9	113	5,3	398	4,7	3,62
Total	11.247	29,7	5.477	34	10.044	36,4	26.768	33,1	1,92

Font: dades cedides per la Subdelegació del Govern a Barcelona. Elaboració CED.

un creixement molt petit l'any 2005 (passa de 71.532 permisos l'any 2004 a 74.919 el 2006) i un salt espectacular el 2006 (que arriba als 97.759), s'explica pel col·lapse de l'Administració per gestionar els permisos de reagrupament (en coincidir amb la gestió de la regularització extraordinària de 2005).

Durant aquest període, per al total de la població estrangera, el reagrupador ha estat eminentment masculí, amb un 66,9% del total. Només en 13 de les 89 nacionalitats considerades hi havia més reagrupadores que reagrupadors. Com era previsible, els reagrupadors tenen un perfil on predominen els joves adults, amb una edat mitjana de 36,5 anys per als homes i de 36,1 per a les dones. Per grans agrupacions continentals, assenyalarem el relleu dels africans per part dels llatinoamericans com a primers reagrupadors a partir de l'any 2005, amb la qual cosa es tradueix d'aquesta manera tant l'auge dels fluxos procedents d'Hispanoamèrica des de l'any 2000, com els resultats de les regularitzacions de 2000 i 2001. D'altra banda, també cal assenyalar la predominança de les dones sobre els homes com a reagrupadores precisament entre els llatinoamericans, i el salt de 9 punts percentuals a favor de les dones entre la reagrupació europea, que correspon als nous corrents de l'Europa de l'Est, on el pes d'aquestes és força important. Per nacionalitats, el que s'ha de destacar és la gran diversitat de nacionalitats representades, d'aquesta manera, hi ha 89 nacionalitats entre els reagrupadors, si bé més de la meitat corresponen als 3 primers països (Marroc, Equador i Xina). El primer lloc entre els reagrupadors per nacionalitats l'ocupen els marroquins, amb 7.505 reagrupadors (un 28% del total), que gairebé doblen el nombre de reagrupadors equatorians i xinesos, que constitueixen la segona i la tercera nacionalitat, respectivament. Les nacionalitats on hi ha més reagrupadores que reagrupadors són 13, i corresponen a aquells països on la dona té o ha tingut un paper primordial en els processos migratoris, en general les hispanoamericanes (tant les més antigues, com ara les de la República Dominicana, amb el 73% de reagrupadores de sexe femení; com les més recents, com ara les de l'Equador, amb el 57%, i actualment les de Bolívia, amb el 61%), a les quals s'afegeixen nacionalitats amb corrents antics com ara les Filipines (59%), i més nous, com ara les procedents de Rússia (56%). Succeeix el contrari amb els països on el reagrupador és clarament masculí.

Si fem el càlcul de la mitjana de persones reagrupades per reagrupador (taula 1), en aquestes set primeres nacionalitats, la jerarquia canvia significativament, d'aquesta manera, els de Bangladesh i els pakistanesos, amb 3,6 i 2,97 persones reagrupades de mitjana per reagrupador, se situen al capdamunt, a una distància força relativa dels que més reagrupen en nombres absoluts, és a dir, del Marroc, l'Equador i la Xina, que presenten una intensitat força menor, amb 1,89, 1,68 i 1,92 reagrupats per reagrupador, respectivament. Encara respecte al nombre de reagrupats per reagrupador, en cadascuna de les diferents nacionalitats, es pot observar que, si bé la reagrupació d'una única persona per reagrupador és sempre majoritària, aquesta oscil·la entre els diferents orígens de forma molt important. Cal remarcar que la diferència més significativa es produeix entre col·lectius que, a priori, presenten estructures de la població sem-

blants (com a mínim, quant al desequilibri per sexes), com és el cas del Marroc i el Pakistan, per exemple. Mentre que, al Marroc, les reagrupacions d'un sol membre representen el 61% del total, i el de dues persones reagrupades per una mateixa persona ja descendeix fins al 12%, en el cas del Pakistan, els reagrupaments d'una persona són el 22%, però el de 2 per persona són el 20%, i així de forma successiva, fins als 5 reagrupats per persona que encara representen el 13,6%.

Els reagrupats

Si ens fixem en l'evolució temporal dels 51.344 reagrupats que hi ha hagut entre 2004 i 2006, per grans conjunts continentals i per les nacionalitats principals (taula 2), veurem que, com en el cas dels reagrupadors, durant aquests anys, a part de les fluctuacions assenyalades, s'ha donat un canvi en l'origen majoritari d'aquestes reagrupacions. D'aquesta manera, els dos darrers anys, els reagrupats americans han superat els d'origen africà, que l'any 2004 ocupaven el primer lloc, però, a més, el darrer any 2006, els asiàtics, per bé que per poca quantitat, també han superat els africans. Per nacionalitats, les set primeres que representen el 84% de totes les reagrupacions, segueixen corresponent a la dels reagrupadors, però han canviat la jerarquia. D'aquesta manera, el Marroc i l'Equador ocupen també els dos primers llocs entre els reagrupats, com succeïa entre els reagrupadors, i el Marroc dobla també el nombre de reagrupats com succeïa amb els reagrupats, però el tercer lloc correspon al Pakistan, que, com a reagrupador, n'ocupava el sisè. Igualment, és de destacar l'emergència com a reagrupadors de dues noves nacionalitats, amb més d'un miler de reagrupats durant aquests tres anys: Bangladesh (1.440) i l'Índia (1.234). En aquests dos darrers casos, a més, com en el d'Ucraïna, cal assenyalar que aquestes nacionalitats no han estat entre les més representades a la província de Barcelona, de forma contrària al que s'ha esdevingut amb la resta de nacionalitats. D'aquesta manera, pel pes de persones empadronades, Ucraïna es trobava en el lloc 23; l'Índia, en el 21, i Bangladesh, en el 38.

Perfil per sexe, edat i parentiu de reagrupats i reagrupadors

De la piràmide de població particular que compon el total dels reagrupadors per als tres anys (figura 1), el fet que més crida l'atenció és el desequilibri a favor dels homes (un 66,9%), per sobre de la mitjana de la població major d'edat immigrada a la província, que era d'un 55%. La distribució per edats segueix una pauta similar a la de la població immigrada major d'edat, amb una sobrerrepresentació en edats joves, tot i que comprensiblement, en el cas dels reagrupadors, que forçosament han de tenir una família constituïda i que de mitjana correspon a una població amb una antiguitat superior a la mitjana dels emigrats, la mitjana d'edat també és més gran. Així, si la mitjana dels estrangers immigrants a la província de Barcelona majors d'edat durant aquests anys era de 35,1 anys, la dels reagrupadors era de 35,8 anys. La majoria dels reagru-

Taula 2. Reagrupats per grans agrupacions continentals i principals nacionalitats, percentatge de dones. Província de Barcelona 2004-2006

Nacionalitat	2004		2005		2006		2004/2006		Total
	Total	% dones	Total	% dones	Total	% dones	Total	% dones	
Europa	454	67,8	364	67	653	28,3	1471	50,1	1.217
Ucrania	170	12,9	89	71,9	189	68,3	448	48	448
Àfrica	8.344	64,5	3.224	65	5.004	64,2	16.562	64,5	16.562
Marroc	7.398	65	2.741	66,5	4.079	65,6	14.218	65,5	14.218
Senegal	281	60,1	151	51,7	221	55,7	653	56,7	653
Amèrica	5.752	52,9	3.915	51,5	8.468	53,1	18.135	52,7	18.135
Equador	1.173	53,5	1.321	52,8	3.617	51,1	6.111	51,9	6.111
Perú	2.208	54,9	1.135	53,7	1.917	56,2	5.260	55,1	5.260
Colòmbia	1.077	55,8	630	54,8	1.542	56,1	3.249	55,7	3.249
Rep. Dominicana	1.073	44,9	615	40,2	944	46,8	2.632	44,5	2.632
Àsia i Oceania	7.254	51,6	2.698	54,2	5.224	53,2	15.176	52,6	15.176
Paquistan	2.287	56,4	1.201	58,9	2.458	59,8	5.946	58,3	5.946
Xina	3.328	51,2	850	50,5	1.338	50,7	5.516	51	5.516
Bangladesh	677	31,9	213	38	549	24,8	1.439	30,1	1.439
Índia	573	57,9	225	60,9	434	38,7	1.232	51,7	1.232
Filipines	333	47,4	148	41,9	359	47,9	840	46,6	840
Total	21.794	57,2	10.201	57	19.349	56,5	51.244	56,9	51.344

Font: dades cedides per la Subdelegació del Govern. Elaboració CED.

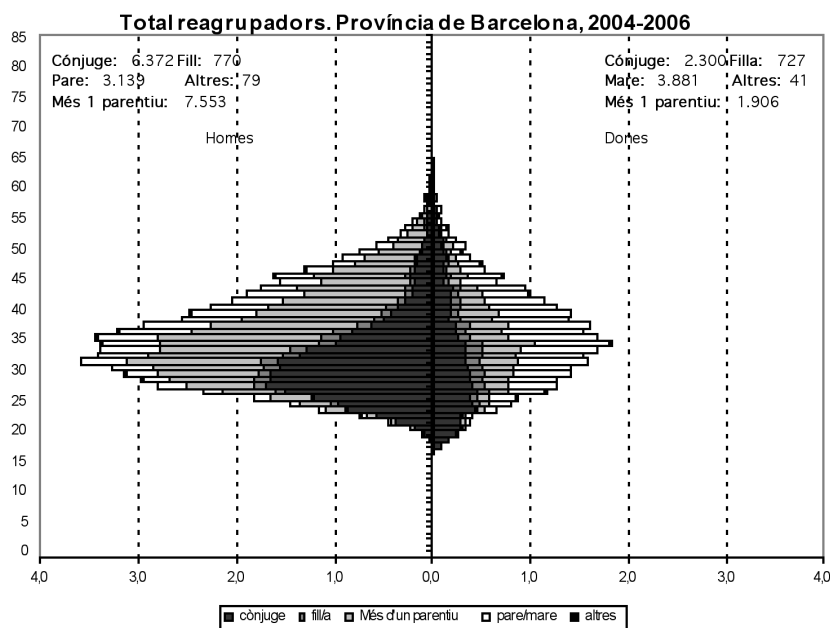

Figura 1. Estructura per sexes, edat i relació de parentiu amb la persona reagrupada dels reagrupadors. Província de Barcelona, 2004-2006.

padors en conjunt (el 35,3%) tenen més d'un parentiu, és a dir que han reagrupat més d'una persona amb relació de parentiu diferent. La majoria, però, o són cònjuges o/i pares de les persones que reagrupen (més d'un 60%). Molt per darrere, hi ha els que només han reagrupat un ascendent (pare o mare, amb un 5,6%). Corresponent amb el fort desequilibri per sexes, també es distribueixen de forma significativament diferent les relacions de parentiu d'homes i dones quan són reagrupadors: els primers són encara majoritàriament reagrupadors de cònjuges (a part de les reagrupacions múltiples, on és majoritària la combinació de cònjuges més fills, el 35,6% de tots els reagrupaments es corresponen a les seves esposes soles), les dones, en canvi, reagrupen els fills amb més freqüència, de manera que el percentatge arriba a representar el 43,8% de totes les reagrupacions (menys quan hi ha més d'un parentiu).

El perfil del total de reagrupats és completament diferent (figura 2). A primer cop d'ull, és la molt irregular distribució per sexe i edat el que ens cridarà l'atenció. Indiscutiblement, més de la meitat del total de reagrupats són fills dels reagrupadors (59,2%), però entre aquests, així que ens allunyem de l'edat límit legal per reagrupar (els 17 anys), el nombre de reagrupats disminueix de forma dràstica. N'és característica la sobrerrepresentació (tant entre els nens com entre les nenes) dels que tenen 17, 16 i 15 anys sobre la resta. Sobre el

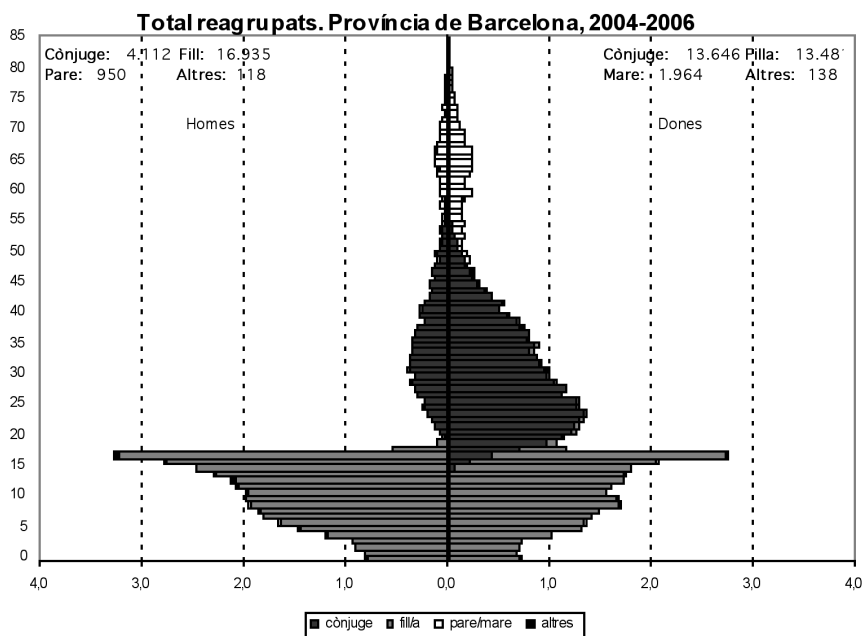

Figura 2. Estructura per sexes, edat i relació de parentiu amb la persona reagrupadora dels reagrupats. Província de Barcelona, 2004-2006.

total, els cònjuges són el segon parentiu més reagrupat (amb el 34% del total), aquí, però, les diferències per sexe són aclaparadores: les dones reagrupades com a cònjuges representen el 76,8% del total de cònjuges reagrupats, i el 46,7% de dones reagrupades. Per últim, encara que no arribi al 6%, és significativa la presència d'ascendents reagrupats, amb una mitjana d'edat de 64,5 anys, i amb una representació més gran del sexe femení.

Si ens fixem en les piràmides de les sis nacionalitats principals, tant les que corresponen als reagrupadors com les que corresponen als reagrupats (figura 3), hi veurem aparèixer diferents estratègies migratòries que, al seu torn, es tradueixen en pautes de reagrupament molt contrastades en els seus perfils per sexe, edat i parentiu seleccionat. D'aquesta manera, en destacarem tres: 1) les nacionalitats on els processos migratoris són encapçalats per homes; 2) les que són les dones les que els encapçalen, i 3) les que ara o en el passat no presenten diferències significatives o tan pronunciades per raons de sexe.

Fixem-nos primer en les nacionalitats que es caracteritzen per un cert desequilibri a favor dels homes en els seus efectius, producte del paper pioner en les migracions del sexe masculí i que es tradueix en el fet que són ells els reagrupadors principals. Com a exemples més significatius d'aquest cas, trobaríem nacionalitats de tots els continents, amb volums i antiguitat diferents: del Mar-

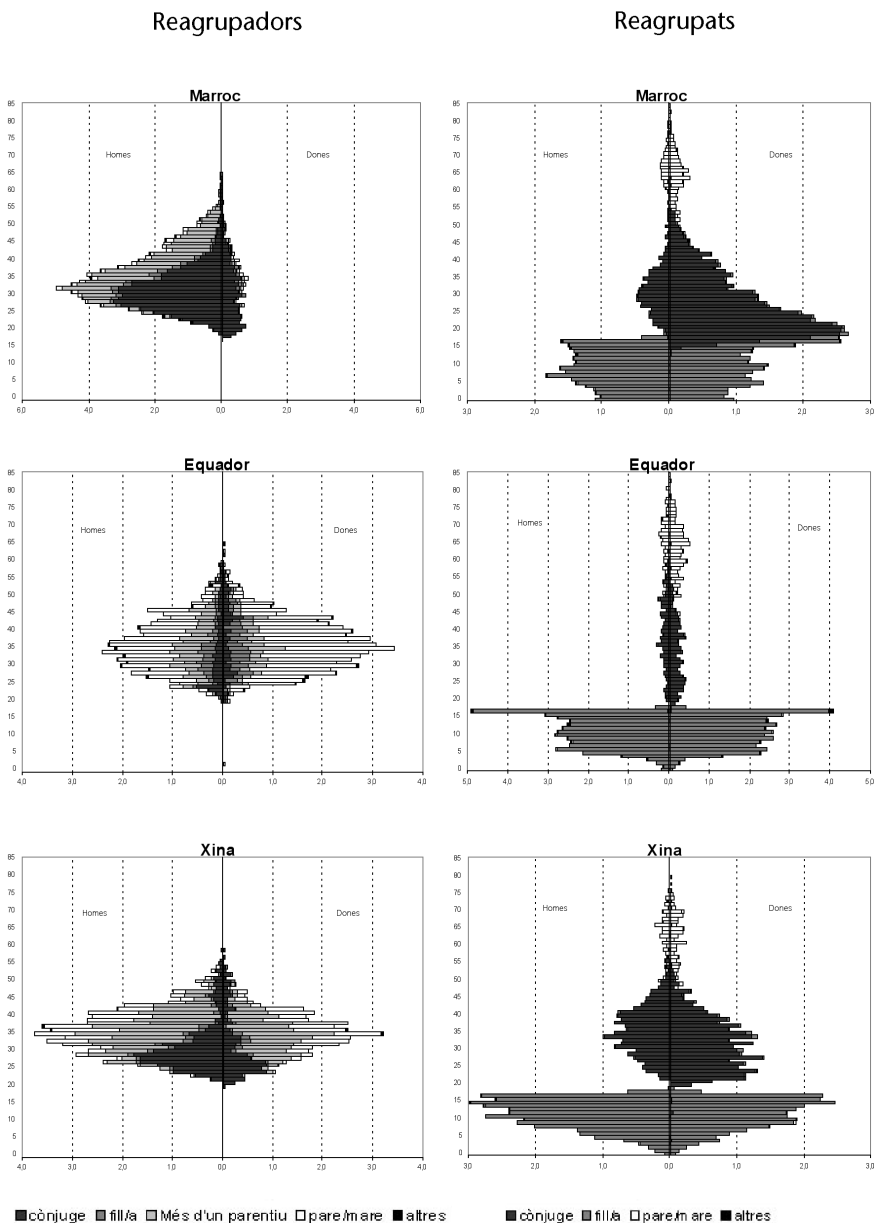

Figura 3. Estructura per sexes, edat i relació de parentiu de reagrupadors i reagrupats, 6 nacionalitats principals. Província de Barcelona, 2004-2006. Font: Subdelegació del Govern de Barcelona. Elaboració pròpia CED.

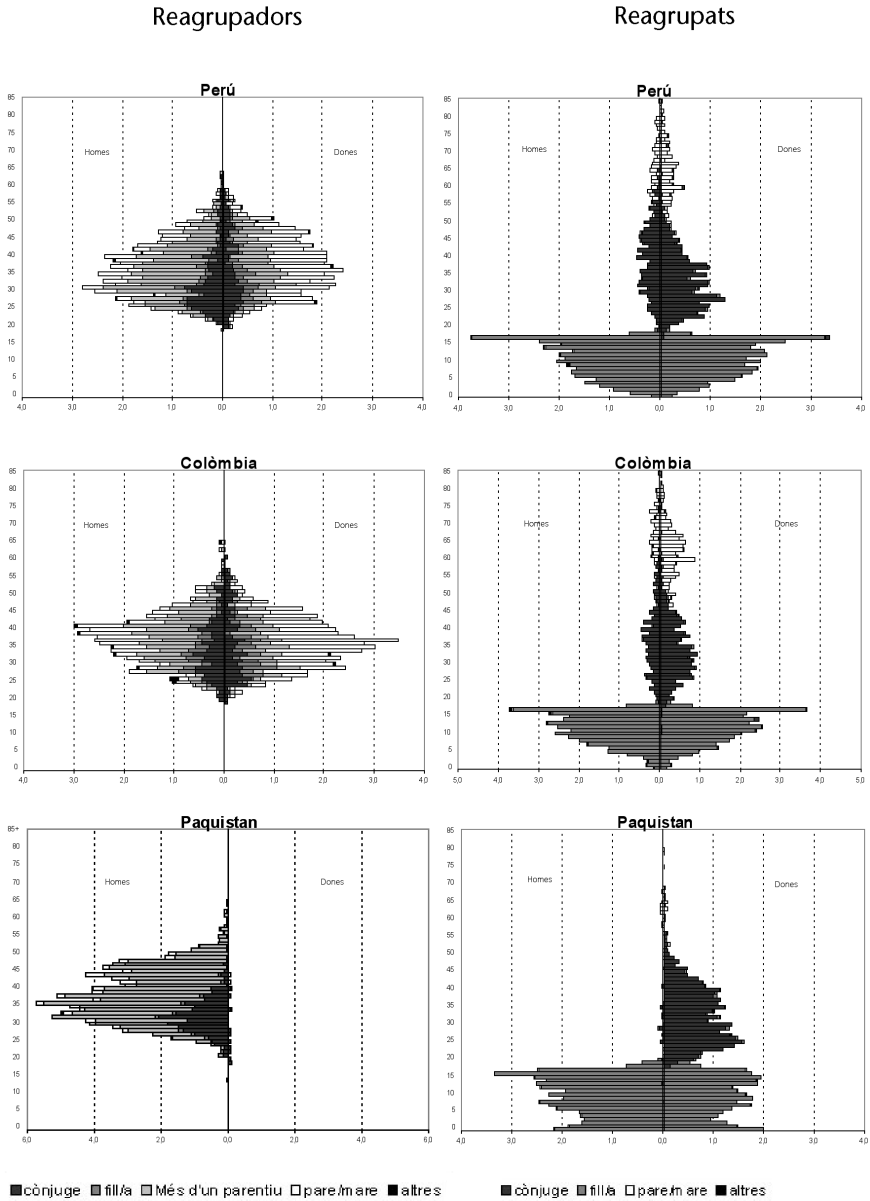

Figura 3. Estructura per sexes, edat i relació de parentiu de reagrupadors i reagrupats, 6 nacionalitats principals. Província de Barcelona, 2004-2006. Font: Subdelegació del Govern de Barcelona. Elaboració pròpia CED (*continuació*).

roc i del Pakistan. Del costat dels reagrupadors, el biaix a favor dels homes és indiscutible: Marroc (84,1%) i Pakistan (99,2%), el mateix que succeeix amb altres poblacions no representades, com la de Bangladesh (95,2%), l'Índia (97,4%), la senegalesa (96,3%) i la ucraïnesa (70,8%). A aquest predomini masculí entre els reagrupadors, hi correspon un predomini clarament femení entre les persones reagrupades, que són les esposes. En el cas dels pakistanesos, arriben a representar el 98,3% dels cònjuges reagrupats. De l'estructura per edats, en canvi, se'n desprenen les primeres diferències significatives: el Marroc, que és de lluny la primera nacionalitat quant a nombre i antiguitat, presenta una població més reagrupada que comença a ser significativa (els pares i les mares reagrupats arriben a ser el 5,1% del total). En segon lloc, però no menys significatiu, la concentració edat per edat entre els menors, sense diferències de sexe, es dona no als anys immediatament anteriors a l'arribada a la majoria d'edat, com es veia pel total, sinó al voltant dels sis anys, és a dir, quan comença el cicle formatiu gratuït escolar a Catalunya. Aquesta darrera dada, que s'explica també per la proximitat geogràfica, demostra, però, una clara voluntat d'integració per part d'aquesta població. Una darrera característica pròpia de les nacionalitats que comparteixen la masculinització de les seves cadenes migratòries és la presència rellevant, en termes relatius, de població infantil en els grups menors d'edat, la qual cosa indica processos migratoris amb els retorns (durant els quals pot quedar embarassada la dona) o de molt poca durada respecte als altres.

En l'extrem oposat, hi trobem les nacionalitats que han estat caracteritzades perquè les dones eren les pioneres dels fluxos migratoris. Entre aquestes, encara que majoritàriament són hispanoamericanes, també estan representades poblacions d'altres continents, com ara les filipines, amb quantitat i antiguitat diferents a Catalunya; les equatorianes i les colombianes entre les més recents, i les peruanes entre les més antigues, a les quals s'hi podria afegir les dominicanes, no representades. La pauta sobre qui reagrupa majoritàriament és compartida. En aquest cas, són les dones i no els homes. La presència de persones grans corresponents a pares o mares reagrupats és la segona característica que comparteixen. Per últim, i força indicatiu, al contrari del que succeïa quan els homes eren els reagrupadors, és a dir, els primers que emigraven, aquí gairebé no hi ha presència de menors de 0 a 4 anys, ja que, com que eren les dones les que emigraven, havien de triar entre el món laboral i el projecte productiu i el reproductiu, cosa que no succeeix quan són els homes els que migren. De la mateixa manera, s'ha de destacar com el reagrupament de menors propers a la barrera dels 18 anys és encara més exagerat que entre les nacionalitats analitzades anteriorment (20,2% de reagrupats equatorians tenen entre 15 i 17 anys, contra el 10,3% de marroquins i el 13,3% de pakistanesos), però en aquest cas no hi ha diferències significatives entre sexes.

Per últim, l'exemple de la Xina, tot i que amb una lleugera masculinització entre els reagrupadors, que es correspondrà amb l'esperada quantitat més elevada d'esposes que d'esposos reagrupats, comparteix amb els corrents més nombrosos i antics la presència de persones més grans, però amb una manca sig-

nificativa de menors a les primeres edats (la qual cosa coincideix amb les poblacions més feminitzades o aquelles en què les dones eren pioneres dels moviments migratoris).

Distribució territorial del reagrupament a la província de Barcelona

La distribució territorial del reagrupament ens obre les portes a una nova perspectiva, on alhora podem veure l'extensió i l'heterogeneïtat del fenomen (respecte a les nacionalitats), com també els efectes de la temporalitat dels fluxos migratoris traduïts en l'espai. Només 81 municipis de la província de Barcelona (el 26%) no han registrat cap reagrupament durant el trienni 2004-2006. Els 19 municipis amb més de 200 reagrupadors en aquests tres anys (taula 3) corresponen també als d'un nombre més elevat de residents extracomunitaris i, per tant, de reagrupadors potencials, encapçalats per Barcelona, amb 8.624, que representa ella sola gairebé la tercera part de tots els reagrupadors, seguida a força distància de l'Hospitalet de Llobregat, amb 2.360 reagrupadors, d'un grup entre els 1.000 i els 2.000 reagrupadors, on trobem Badalona, Terrassa i Santa Coloma de Gramenet, i un segon grup entre els 500 i els 1.000

Taula 3. Nombre de reagrupadors i de reagrupats en els 19 municipis amb més de 200 reagrupadors de la província de Barcelona, 2004-2006

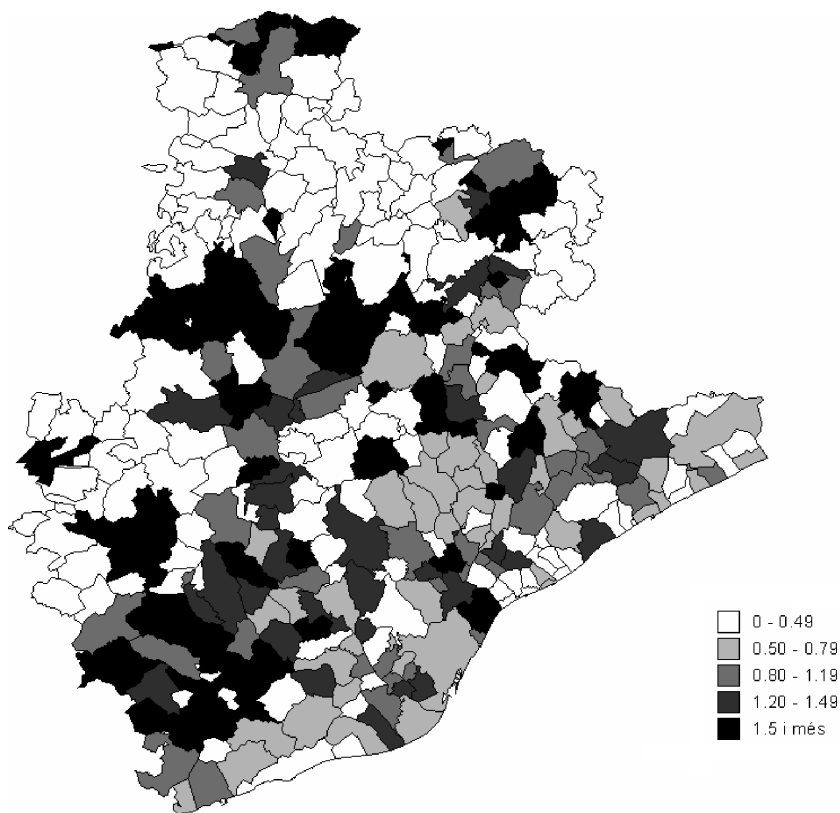
Municipi	Reagrupadors	% Província	Reagrupats	% Província
Barcelona	8.624	32,22	15.278	29,76
Hospitalet de Llobregat	2.360	8,82	4.731	9,21
Badalona	1.586	5,93	4.029	7,85
Santa Coloma de Gramenet	1.276	4,77	2.823	5,50
Terrassa	1.192	4,45	2.482	4,83
Mataró	796	2,97	1.617	3,15
Sabadell	787	2,94	1.549	3,02
Cornellà de Llobregat	620	2,32	1.351	2,63
Vic	512	1,91	950	1,85
Rubí	466	1,74	976	1,90
Manresa	457	1,71	829	1,61
Vilafraanca del Penedès	372	1,39	702	1,37
Granollers	351	1,31	514	1,00
Manlleu	263	0,98	540	1,05
Martorell	263	0,98	415	0,81
Mollet del Vallès	263	0,98	499	0,97
Igualada	252	0,94	513	1,00
Sant Boi de Llobregat	251	0,94	446	0,87
Vilanova i la Geltrú	210	0,78	430	0,84
Província	26.767		51.344	

Font: Subdelegació del Govern de Barcelona. Elaboració pròpia CED.

reagrupats, on s'inclouen Sabadell, Mataró, Cornellà de Llobregat i Vic. La jerarquia en el nombre de reagrupats total segueix, òbviament, el mateix ordre, tot i que el pes percentual varia, sobretot a causa de les diferents pautes de reagrupament de les nacionalitats predominants a cada municipi.

Aquest resultat esperable, això no obstant, emmascara la intensitat del fenomen, ja que, si prenem els 8 municipis primers i els ordenem segons el percentatge que representen, els reagrupadors efectius sobre el total de reagrupants potencials, la jerarquia quasi és la inversa. Cal tenir en compte que aquesta aproximació s'ha hagut de realitzar de forma rudimentària, atesa la manca de dades municipals sobre el tipus de permís de residència, això ens ha fet considerar el percentatge que representen els reagrupadors dels tres anys per cada municipi sobre la mitjana de la població extracomunitària major d'edat empadronada durant el període 2004-2006 en cada municipi, tot i saber que, d'aquesta, n'hem de sostreure aquella població que no tingui permís de residència i aquella que en tingui per una durada inferior a un any. Així doncs, Santa Coloma de Gramenet, amb un 10%, passaria a ser el municipi amb una intensitat més gran, seguit de Vic, amb el 9%, mentre que a Barcelona la intensitat seria la meitat, amb només un 5%. Per als municipis més petits, el nombre més baix d'estrangers fa que aquest càlcul perdi significació. Com és evident, aquesta distribució diferent de les intensitats respecte als nombres absoluts s'explica per un conjunt de factors on la nacionalitat, l'estructura d'edat de la població estrangera resident en el municipi i l'any d'arribada a Espanya en serien els factors determinants. Exemples prou evidents en són el cas de Castelldefels i el de Sant Cugat del Vallès, que si, en nombre absolut de reagrupadors potencials dins la província de Barcelona, ocupen el vuitè i el catorzè llocs, respectivament, en el nombre de reagrupadors efectius cauen fins a la vint-i-quatre i la trentena posició, amb un percentatge que no arriba al 3% en cap dels dos municipis.

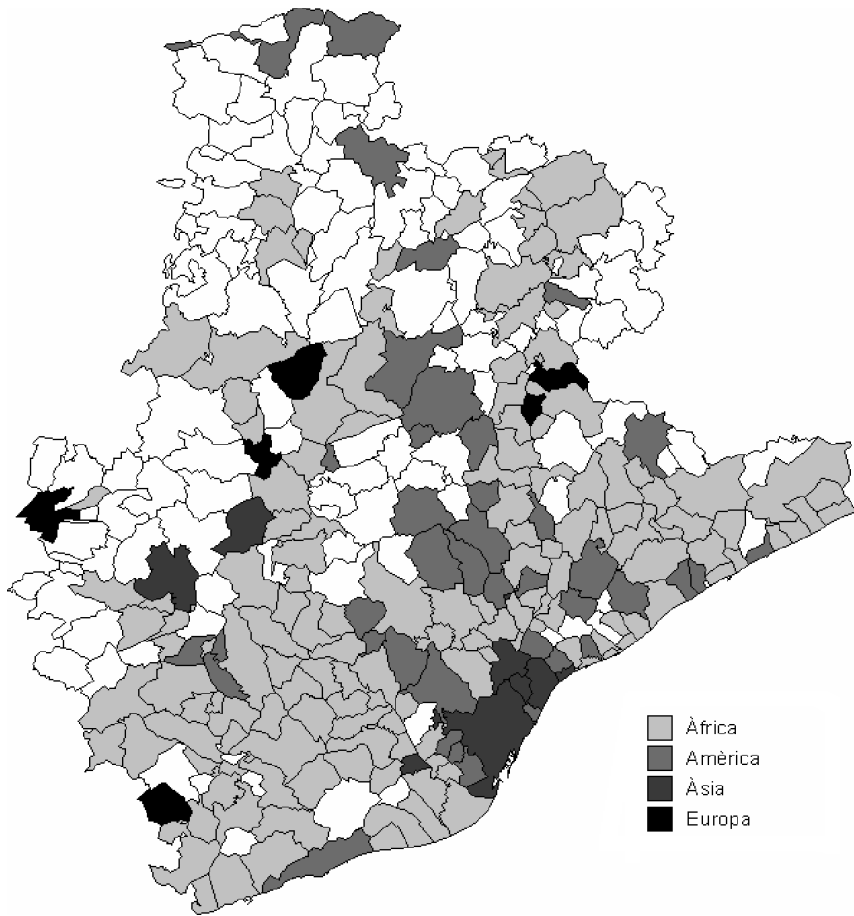
Per apropar-nos de forma més precisa a la intensitat del reagrupament des de la perspectiva territorial, hem calculat el quocient dels reagrupats efectius sobre els reagrupadors potencials de cada municipi, com també el dels reagrupats efectius sobre els reagrupadors potencials del total de la província durant el període representat al mapa 1. Els valors obtinguts igual a 1, al mapa la trama entre 0,80 i 1,19, s'haurien de llegir com els que tenen la mateixa intensitat o semblant a la del conjunt, mentre que els valors inferiors representen els municipis que estan per sota de la mitjana, i els superiors, per contra, els d'una intensitat més alta. Els 91 municipis que presenten una intensitat de reagrupament inferior a la mitjana són el 37,8 de les reagrupacions efectives de tota la província, però apleguen una tipologia ben diversa, on podem trobar des de Barcelona o Cerdanyalona del Vallès, com a representants de l'Àrea Metropolitana, fins a municipis petits amb poc pes de població estrangera, com ara, per exemple, Torelló. En l'extrem oposat, els 91 municipis amb una intensitat per damunt de la mitjana representen el 47,1% del total, també amb una representació heterogènia pel que fa a la grandària del municipi o al nombre de reagrupadors possibles o efectius. Aquesta disparitat ens fa pensar que,

Mapa 1. Intensitat de la reagrupació per municipis. Província de Barcelona, 2004-2006. Font: Subdelegació del Govern de Barcelona. Elaboració pròpia CED.

tot i que no ho podem comprovar, les diferències en intensitat es deuen a l'assentament de les diferents nacionalitats al territori per nacionalitats, però que no passa precisament per la durada de la residència al municipi. Fins i tot es podria pensar que la intenció de reagrupar va seguida d'un canvi de residència que, moltes vegades, es pot traduir en un canvi de municipi. D'aquí que poblacions relativament petites amb pocs habitants immigrants potencialment reagrupadors acabin presentant una intensitat de reagrupament per damunt de la mitjana.

Al mapa 2, s'hi mostra, per a cada municipi, el primer origen continental dels reagrupats durant el període. D'aquesta manera, a 153 municipis, la primera nacionalitat del 66,5% d'emigrants és l'africana (tots els quals corresponen al Marroc, tret d'un, que és de Gàmbia, a Sant Iscle de Vilalta). El segueixen 39 municipis (el 17%) on el primer grup continental és hispanoamericana, però,

Mapa 2. Primer origen continental dels reagrupats per municipi. Província de Barcelona, 2004-2006. Font: Subdelegació del Govern de Barcelona. Elaboració pròpia CED.

en aquest cas, hi ha força diversitat de nacionalitats, amb representació d'Equador (primer a 16 municipis), Perú i Colòmbia (a 9 municipis cadascun), Bolívia (2) i Veneçuela, Cuba i República Dominicana (a 1 municipi cadascun). Àsia és el primer continent a 8 municipis, també amb força varietat nacional i amb la singularitat que els emigrants viuen en dos dels municipis amb més població estrangera. Així, Pakistan és la primera nacionalitat a 3 municipis, entre els quals hi ha Barcelona, mentre que la Xina ho és a 3 més, inclòs Santa Coloma de Gramenet, mentre que, a l'altre extrem, Bangladesh i Filipines són els primers reagrupadors a municipis petits, concretament a Sant Salvador de Guardiola, el primer, i a Santa Coloma de Cervelló, el segon. Per

últim, hi ha Europa. Cal remarcar que, tot i l'escàs nombre de municipis on la primera nacionalitat dels reagrupats és europea (3), les nacionalitats representades són molt minoritàries, com ara Ucraïna, Bulgària o Moldàvia, i els municipis on són majoria, molt petits, però cal assenyalar, com a mínim Sant Joan de Vilatorrada, que pot considerar-se un enclavament ètnic pel que fa al reagrupament d'ucraïnesos, amb 54 reagrupats durant el trienni.

Conclusions

La maduració dels processos migratoris dels col·lectius i la incidència de les darreres regularitzacions és el que explica el creixement del reagrupament familiar. Aquest també ha contribuït a l'impressionant creixement migratori dels darrers anys. Tal com ha destacat la literatura internacional al·ludida anteriorment, s'ha d'entendre el reagrupament dins la lògica d'assentament de la població estrangera que acompanya els processos migratoris. Per tant, tot indica que, a la província de Barcelona, es continuarà incrementant durant els propers anys. La creixent importància d'aquests fluxos, que s'ha reflectit en una preocupació pública manifesta, tant a nivell estatal com autonòmic, contrasta, en canvi, amb l'opacitat estadística i la gairebé inexistència de dades que es puguin explotar.

També hem vist que les normes jurídiques que defineixen els requisits per reagrupar i per ser reagrupat tenen un paper preponderant en la determinació del volum, del ritme i de les característiques del perfil sociodemogràfic de les persones implicades en el procés. D'aquesta manera, les regularitzacions són les que explicarien un cert efecte d'onada en l'evolució dels reagrupaments (agreuït pels retards en la gestió burocràtica dels permisos), la qual cosa provoca que l'evolució no sigui lineal, tot i que la tendència vagi creixent, sinó més aviat a batzegades, la qual cosa en magnifica l'efecte. En aquest aspecte, la legislació esdevé clau en el reagrupament d'infants. Com hem vist, el llinyar dels 18 anys marcat per la legislació té un efecte «crida» en el reagrupament familiar dels menors d'algunes nacionalitats així que s'acosten a aquesta edat, als 17 i als 16 anys (quan ja poden treballar), però també als 14 i als 15, amb un clar impacte en aquests darrers casos sobre l'escolarització, tant quantitativament (pel nombre d'alumnes), com qualitativament, en termes de discontinuïtat del currículum escolar i possiblement de motivació, ja que es pot suposar que la raó última del seu reagrupament és la inserció en el mercat laboral, més que no pas la inserció en el sistema escolar (malgrat l'any d'espera per poder treballar). La legislació espanyola, com gairebé totes les legislacions, s'ha trobat amb la tasca gairebé impossible de voler discriminar entre raons laborals i raons de parentiu en els processos de reagrupació familiar, a fi d'intentar restringir les reagrupacions sospitoses d'encobrir fluxos que es produeixen per raons purament econòmiques. Aquesta intenció restrictiva recorda el que ja es va aplicar a la demanda d'asil a tots els països de la Unió Europea, quan, a començament dels anys noranta, es va denunciar que aquesta era una via fraudulenta d'entrada d'immigració econòmica. La dificultat d'aplicar una normativa en aquest sen-

tit és donada per la barreja, sovint indiscernible en el reagrupament familiar, entre les motivacions econòmiques i les familiars. El resultat ha estat, en uns casos, «especialitzar» de forma familiar les cadenes migratòries dirigides a l'ocupació econòmica (clarament en els casos d'empreses amb lligams de parentiu, com ara, per exemple, podria estar succeint entre els pakistanesos), la qual cosa sol tenir una traducció en la intensitat més gran del reagrupament, alhora que, d'altra banda, discrimina negativament l'activitat econòmica dels membres reagrupats de la família, amb situacions que, si no són perjudicials, com a mínim són contraproductes per a l'autonomia de les dones de nombroses nacionalitats i, en general, per al conjunt de la família.

En segon lloc, és la diversitat no només dels orígens entre els reagrupats, que ens pot servir per detectar l'evolució dels grups emergents, sinó també la diferència absoluta en les estratègies de reagrupament dependents de les nacionalitats estudiades, que afecten tant l'estructura de sexe com la d'edat dels reagrupats. Com a exemples extrems, hem vist el comportament reagrupador dels pakistanesos, que, centrat bàsicament en una estratègia laboral, redueix la migració femenina a una migració de dones i filles absolutament dependent (i relativament minoritària) respecte a d'altres nacionalitats i que augmenta la migració de menors de 18 anys en el cas del sexe masculí, amb la clara intencionalitat d'inserir-los en el mercat de treball (en edats properes als 18 anys). En el lloc oposat, hi hem vist la situació de les dominicanes, on el nombre de marits reagrupats és més important que el d'esposes, i que tots dos sexes presenten uns màxims de reagrupament als 17 anys. El cas marroquí, d'altra banda, és interessant, ja que es tracta de la població més nombrosa a tot Catalunya, a més d'una de les més antigues, on les pautes de reagrupament barregen les necessitats familiars dels que fa més temps que varen arribar, on destacàvem la inserció dels menors al sistema escolar als sis anys, quan aquest esdevé obligatori i gratuït, i les estratègies econòmiques dels que encara es podrien trobar en una primera fase del procés migratori, tot i que volem assenyalar la dificultat per destriar les motivacions «purament familiars» i «purament econòmiques» en el reagrupament familiar. Per últim, quant a les edats, és significativa la presència de nadons o d'infants menors d'un any, quan l'estructura per sexes dels potencials migrants està fortament masculinitzada: el reagrupament es fa amb la cònjuge i un menor d'un any, tant si aquest és producte d'una concepció anterior al procés migratori o, com és de suposar, d'una concepció que s'ha donat pel retorn estacional del marit, un cop ja immigrant. Òbviament, quan la situació és la inversa, és a dir, entre les nacionalitats en què més sovint és la dona la reagrupadora, els nadons i els menors d'un any són força excepcionals. També és de remarcar com, per part de certes nacionalitats, entre les més arrelades al país, comença a ser significativa la reagrupació de persones grans, a tots els orígens continentals, com ara, per exemple, entre colombianes i peruanes, però també entre marroquines i xineses, la majoria de les quals són dones, desequilibri que, en aquest cas, podem imputar a la incidència diferent de la mortalitat per sexes a edats avançades.

Per últim, és poc el que podem dir sobre la geografia del reagrupament, bàsicament per manca de dades que ens permetin corroborar l'itinerari migratori dels reagrupadors en el territori espanyol i la seva relació amb l'obtenció del permís de residència. El que en podem destacar és, en primer lloc, l'extensió territorial del fenomen: les tres quartes parts dels municipis catalans han vist, durant els tres anys estudiats, com a mínim, una reagrupació efectiva. En segon lloc, veure com aquest fenomen involucra tant els municipis més grans, els que tenen empadronat un nombre més elevat d'estrangers, com aquells més petits, on el nombre d'estrangers és encara força baix. En darrer lloc, és interessant veure com, en la distribució territorial, el reagrupament no segueix de forma paral·lela ni la llei del nombre ni del pes que cada nacionalitat té en un municipi determinat. I aquest fet encara s'ha de magnificar quan parlem de reagrupats, i no només de reagrupadors, tenint en compte la intensitat diferent que separa unes nacionalitats d'unes altres a l'hora de reagrupar. La complexitat d'aquesta situació reclama, encara més, la necessitat d'ajustar el registre a la producció estadística susceptible de ser utilitzada en la planificació territorial, ja que a ningú no se li pot escapar que el fet de la reagrupació com a dinàmica familiar dels immigrants està estretament lligat amb la demanda i l'ocupació de l'habitatge, com també amb la demanda i la utilització dels serveis escolars i sanitaris de cada municipi.

Bibliografia

- APARICIO GÓMEZ, Rosa (1998). *Sobre la puesta en práctica, procesos y condiciones de la reagrupación familiar de los inmigrantes*. Madrid: Instituto Universitario de Estudios sobre Migraciones (IEM).
- BLANCHET, Didier (1985). «Intensité et calendrier du regroupement familial des migrants: un essai de mesure à partir de dones agregues». *Population*, 40è any, 2, març, p. 249-266.
- BLED SOE, Caroline (2006). «The demography of family reunification: from circulation to substitution in Gambian Spain». *Max Planck Institut for Demographic Research Working Paper*, 1006-053, p. 1-31.
- CERÓN RIPOLL, Paloma (1995). *Inmigrantes dominicanas: camino hacia la reagrupación familiar*. Actas V Congreso Población Española, p. 35-42.
- DEVOLDER, Daniel; DOMINGO, Andreu; GARCÍA, Joan (2003). «Fecundidad y reagrupación familiar de la población de nacionalidad extranjera en la Comunidad de Madrid». *Papers de Demografia*, 224, 23 p.
- DE JONG, Gordon F.; DAVIS ROOT, Brenda A.; ABAD, Ricardo G. (1986). «Family Reunification and Philippine Migration to the United States: The Immigrants' Perspective». *International Migration Review*, XX (3), p. 598-611.
- EZQUERRA UBERO, J. J. (1997). «El derecho a vivir en familia de los extranjeros en España: Ensayo de valoración de la normativa aplicable». *Migraciones*, 1, p. 177-215.
- FERNÁNDEZ SÁNCHEZ, A. (2002). «El derecho de reagrupación familiar de los extranjeros». *Derecho y Conocimiento*, 1, p. 375-395.
- FREY, William H. (1996). «Immigration, domestic migration, and demographic balkanization in America: New evidence for the 1990s». *Population and Development Review*, 22 (4), p. 741-760.

- GÓMEZ CRESPO, P. (1999). «Gestión y puesta en práctica de la reagrupación familiar como estrategia». *Migraciones*, 5, p. 55-96.
- GONZÁLEZ, Markus (2007). «La reagrupación familiar de extranjeros inmigrantes en Cataluña». A: ARGULLOL MURGADES, E. *Inmigración y transformación social en Cataluña*. Madrid: Fundación BBVA, p. 127-142.
- HUIDOBRO DE CARLOS, J. M. R. de (2006). *Regulación de la extranjería e inmigración en España*. Universidad Pontificia Comillas, p. 65-73.
- IZQUIERDO ESCRIBANO, A.; CARRASCO CARPIO, C. (2005). «Flujos, tendencias y signos de instalación de los extranjeros en España». *Papeles de Economía Española*, 104, p. 92-122.
- JASSO, Guillermina; ROSENZWEIG, Mark R. (1986). «Family reunification and the immigration multiplier: US Immigration law, origin-country conditions, and the reproduction of immigrants». *Demography*, 23 (3), p. 291-311.
- LÁZARO GONZÁLEZ, I. (2002). «La reagrupación familiar de los extranjeros en España. Previsible incidencia de la futura directiva sobre el derecho a la reagrupación familiar». *Migraciones*, 12, p. 43-79.
- PORTES, Richard; RUMBAUT, R. G. (2001). *Legacies. The story of the second generation*. Berkeley: University of California Press. Rousell Sage Foundation.
- SANTOLAYA MACHETTI, P. (ed.) (2004). *El derecho a la vida familiar de los extranjeros en España*. València: Institut de Dret Públic Tirant Lo Blanch.